

Příloha

**Adventní setkání s Bohumilem Hrabalem
na faře Českobratrské církve evangelické
v Libici nad Cidlinou,
1981–1984**

Eds. Pavel Hošek – Marie Havránková – Tomáš Rataj

III

Vánoční shromáždění třicátníků a mládeže 18. prosince 1983

V neděli 18. prosince odpoledne od 16 hodin se v Libici na faře konalo vánoční shromáždění třicátníků a mládeže, jemuž i letos byl přítomen spisovatel pan dr. Bohumil Hrabal. O vánočním evangeliu promluvil seniorátní vikář bratr Jan Štefan.⁷⁷ Následoval rozhovor se spisovatelem panem Hrabalem a beseda při občerstvení. Přítomno bylo celkem 32 lidí.

[46A] [...] ⁷⁸ vyražený zuby, promiňte, protože radostný poselství pro mě bylo, když za devadesátikilometrový rychlosti jsme vletěli bokem teda přímo do auta a když se to s náma párkrát votočilo, tak jsem shledal jenom, že mám rozbitý žebra a rozbitou hlavu maličko a auto tak zrichtovaný, že auto bylo odepsáno, čili chodil jsem kolem toho auta a usmíval jsem se, jako kdybych byl navštíven radostným poselstvím, zatímco členové VB, který tam chodili, byli bledí a zsnalí, páč mysleli, že ještě jeden je vespod, ale ona tam nebyla moje žena, moje žena už dávno ji někde omejšvali tam v tý močovské pumpě. Čili já jsem se tak nějak jako znovu narodil, jako bych naplnil slova Písma „nenarodíte-li se ještě jednou, nikoli vejdete do království božího“, ⁷⁹ vím, že to je symbolické, vím, že se to týká jaksi takovýho kvalitativního skoku, kterej se odehrává v lidské mysli, v lidském duchu, ale mně se to přihodilo v reálu a tak tady s váma sedím, nemaje zuby, maje ty krásně zlomená žebra a mohu vám jenom říci, že to, co tady četl mladý kněz, co vlastně přečetl sám sebe, páč natolik jsem spisovatel, že vidím tam jeho krásnej styl, tak jsem hluboce dojat, páč to poselství je poselství roku, v kterým žijeme, v době, v který žijeme, doba vopravdu je doba konzumní, je to doba, kdy žijou dál Herodesové, ale kdy je taky třeba se zamyslet nad tou spojitostí, že Ježíš se zrovna narodil, když prostě škobrtl ten obratník Raka natolik, že zase nastává slunovrat. Čili souvislost přírodního, kosmického dění s narozením člověka, o kterém my víme anebo věříme, že je to ten, kterej nepřinesl nám jenom útěchu, ale přinesl nám i spasení.

Takže ten den, ke kterému jdeme vstříc, ten čtyřadvacátý prosinec, narození Páně, je současně i narozením jisté radosti a ta radost zdánlivě přichází shůry. Přichází teda z kosmických výšek, je tam to slunce se nám znovu vrací, ale myslím, že je to spíš ta radost v nás, tu, kterou si vytvoříme, přestože ty skutečnosti, kterými a ve kterých žijeme, daleko se rozcházejí s tím vším, ale my musíme být i něco jako obyčejní lidé, jako kumštýři, my si musíme tu radost, ten pocit, to přitakání života v sobě stvořit. Že i teda každěj věřící je kumštýř, protože tím, že vytvoří si v sobě tu radost, tak je tvůrce.

⁷⁷ Jan Štefan (*1958), tehdy seniorátní vikář, dnes profesor na Evangelické teologické fakultě UK.

⁷⁸ Na nahrávce chybí úvod. Hrabal mluví o svojí autonehodě, která se udála 26. 10. 1983. Srov. příspěvek Jakuba Česky v této publikaci (s. 97–120).

⁷⁹ Jan 8,3.

A odkázal bych to i na slova Kristova, že bohové jste vy,⁸⁰ čili v nás to všechno je a aktivní a účinná láska k bližnímu, která je podstatou, teda proti Starému zákonu bych řek, je nesena jedinečně tou radostí, protože kdo dává, tak se raduje, a všichni ti, kteří tady sedíme a s kterými jsme i tak jaksi spojeni, ne zrovna v astrálním, ale prostě ti naši blízcí, na který my jako myslíme, tak budeme jim přát tu radost, která je právě naplněním toho odkazu Kristova celého učení, to jest účinná a aktivní láska k bližnímu, která je radostí nejen mojí, ale prostě nás všech. To je myslím, co bych k tomu tak jedinečně dodal, ovšem styl tady tohodle, prostě těch několika stránek, podle mě je takový, že by měl být vydán a vytištěn, protože je to zpověď dítěte svého věku, mladého muže, který žije v tuto dobu, zná její výrazové prostředky, no a v tom je ta krásná stylová čistota, páč tento text je velice zraňující, pro mě teda aspoň, a myslím, že i pro vás, je tam spíš víc těch negativů, kterými jsme obklopeni, ale o to víc je to, čím to potom končí, prostě ten odkaz k té radosti, k té velké radosti, mám dojem, že i, zapomněl jsem její jméno, ale je jistá křesťanská svatá, která právě měla ve znaku jen a jen radost. A my k té radosti její celoživotní přitakáme, obzvlášť teď, když se nám blíží den, kdy očekáváme to radostné poselství, že nejen slunce znovu bude postupovat, a bude na Nový rok o slepičí krok a tak dále, je to v těch pranostikách, ale že bude i tak narůstat i ta radost v nás, a ne radost jako taková, jako akademická, ale radost z toho, co jsme tou účinnou láskou vykonali pro toho druhého. Nikoliv jen pro ty svoje nejbližší příbuzné, ale i pro ty, kteří potřebu radosti a vůbec čehokoliv potřebují.

To je, co bych tak k tomu dodal.

Zdeněk Soušek: *Poslechli bychom si dva spirituály a pak byste se mohli případně [...]*⁸¹

No jo, tak k tomu já napřed musím něco říct. Totiž já patřím do kategorie spisovatelů, který spíš vychází ze života, ze života svého a ze života těch druhých. A tak, už jako student, když mi bylo tak asi těch jednadvacet dvaadvacet let, jsem si navykl, to bylo ve mně jako v koze, si vždycky dělat poznámky k tomu, co jsem já žil a co jsem viděl, že žijí ti druzí, co já jsem říkal a co říkali ti druzí. A tak jsem si psal takový, což si může psát každý, takovej jakoby deníček, což v podstatě nebylo nic jiného než marginální poznámky k tomu, co jsem viděl a žil a co viděli a žili ti druzí, tak já jsem nikdy se nepovažoval za spisovatele, až teprve když mi bylo osmačtyřicet let, tak jsem vydal tu svoji knihu.

No a to byly takový ty povídky, takový legrační spíš, takový ty téměř kalendářový jako z Pečírkova kalendáře, spíš se podobaly takovej jenom... Jak bych to řek, jako čtete v novinách, nic moc jako, ale pak chtěli ti další, prostě Mladá fronta a pak zase další a teď já jsem musel šáhnout... Čili jsem vyčerpál ty první tři knížky, tak jsem zjistil, že mám plnej šuplík těch mejch marginálních poznámek, který jsem si psal od těch jednadvaceti let. A tím se stalo, že vždycky jsem něco tam v tom šuplíku... takže zatímco já jsem stárnul, tak do-

⁸⁰ Jan 10,34; původně Žalm 82,6.

⁸¹ Přerušená nahrávka.

bíral jsem se toho dna šuplíku a tam vlastně jsem mládnul, protože tam jsem vytahoval to, co jsem napsal, když mi bylo jednadvacet let a dvaadvacet let. No a když už jsem vyčerpал téměř všechno a přišel ten rok šedesát osm a publikovat jsem jako nemohl, tak zase jsem ještě tam objevil další dno a hlavně ještě něco v uhlí a něco na půdě. A tak jsem z toho sestavil ty Poupata⁸² a k tomu ještě ty dodatky, ty Etudy, které zbyly.⁸³ Čili v těch Poupatech byly ty etudy, který jsem měl, a pak jsem ještě našel dodatečně ty etudy, který byly někde dokonce u Marysků,⁸⁴ prostě na půdě. A jak jsem reagoval tenkrát před těmi lety na jisté události, tak tadyhle bysme... zřejmě je to psaný jako ve formě takovýho volného verše a jmenuje se to Večer.⁸⁵

Nikdo není navštěvován více Bohem než já sám,
na kterémkoliv místě poznávám jeho prst, ale nejásám,
neboť moje srdce je plné záporů a plné nul,
toužím proklouznouti hrdlem lahve, abych se našel,
abych našel člověka, který by mi podal vody čisté.
Dnes, kdy miliony vojáků bojují ukrutnou morálku,
stůj při mně, Pane Kriste, na tebe myslím v těchto týdnech,
kdy armády bojují o řeku Bug a Rýn.
V těchto oslnivých dnech myslím na Rembrandta van Rijn
a všechno to, co tvoří oslavu pokorného člověka,
který ač ve válce, myslí jen a jen na mír.
Jediný vzdech,
snad se zasypu ve vlastních zdech,
i když již déšť přestal chrčet do cínových rýn.

To je zajímavý, to jsem psal v roce čtyřicet čtyři, kdy jsem sledoval, jak prostě zvolna ta Německá říše, že jo, ta říše těch antikristů, jak prostě zvolna to prohrává a jak z východu i ze západu postupují ty armády, který... No a takhle jsem na to reagoval, no, toto jsem napsal.

Pak jsem tady měl takovej ten...

Chtěl jsem⁸⁶ přeskočit vývoj a nepřeskočil jsem ani potůček.
Zítra z mrtvých vstává tisíce dobrých vlastenců s tváří bílou, červenou
šerpou krve a chrpíčkou oblohy, která upadla do očí ležících nznak.

⁸² HRABAL, Bohumil: *Poupata. Křehké i rabiátské texty z let 1938–1952*. Praha: Mladá fronta 1970.

⁸³ HRABAL, Bohumil: „Etudy, které zbyly“. In týž: *Tři teskné grotesky. 1944–1953*. Nepublikovaný strojopis [1971].

⁸⁴ Karel Marysko (1915–1988), český hudebník a básník, byl nejbližším přítelem Bohumila Hrabala.

⁸⁵ HRABAL, Bohumil: „Večer“. In týž: *Kafkárna. Sebrané spisy Bohumila Hrabala, sv. 5*. Praha: Pražská imaginace 1994, s. 433.

⁸⁶ HRABAL, Bohumil: „Proutek se dotknul května“. In týž: *Kafkárna*, cit. dílo, s. 434. V knižním vydání však báseň začíná: „A chtěl jsem...“.

Pěknou trikoloru jsi jim ušil, Pane, pěkný přestupní lístek, přestupní legitimaci do jiného světa jsi jim vystavil.

A co děláš tohoto času Ty?

Ty kdybys aspoň si vysoukal rukávy v duchu a zatlačil tankům, Ty kdybys opatrně jak anděl dítě za košilku opatrně snesl z nebes parašutisty, Ty kdybys aspoň přáním zašpuntoval děla všem těm hrdlořezům.

Ale ty jsi ani kostičku žuly nepostavil na barikády a teď ti je to líto.

To není mnoho na holubici, která se chtěla státi krahujcem, aniž by se umazala.

A tak dále, U Zlatého tygra,⁸⁷ no vidíte to, to já vůbec nevím ani, že jsem tohle napsal.

A venku vítr vál a padal v kusech sních,
když s tebou jsem stál v klášterním ambitu
a měl jsem radost, že jsi docela bez citu,
že ani tebou nehne čtvrtohorní strach,
když se z varhan Šebestián Bach
vyřítl a počne kolem sebe bít niklovou protézou,
že lavice jsou náhle celé bez kůr.
Měl jsem v tu chvíli radost,
že tvým svatým je pohanský Merkur,
který tak kontrastuje s mojí svatou Terezou,
která se vznášela nad oltářem jak závoj malé víly.
Největší ale radost jsem měl,
když nedojata jsi řekla hlasem plným přesnosti a síly,
čeho se bát, když jsme vše už popravili.

No tak tematika ani ne tak vánoční, ale... čili odpovídám na otázku ohledně těch dodatků. No a přečetli jsme... aspoň tady vidíte, že i když jsem tenkrát byl lyrik, jak člověk, kterej žije v Polabí, není sirotek, bydlí v pivovaře jako já, je student, chodí podle vody, navštěvuje lesíky, bydlel v Nymburce, kde nikdy neprošla fronta, a když, tak jen tak jako marginálně, tak čím jsem se moh... kolem mě chodily krásný slečny, a i když byl protektorát, tak jsme chodili hrát tenis, dokonce aby si člověk i lehce posteskl sám na sebe a na dobu, ten Nymburk byl takovej, že se chodilo dokonce i do tanečních, zatímco jinde padali mladí lidé, na těch všech frontách, čili já žil v tom městě, kde pro mě vrchol bylo i..., těšil jsem se neskonalému zdraví, pil jsem enormně pivo, měli jsme doma kocoury, prostě všechno jsem měl tak jako připraveno, tak jak to měl mladej Goethe, no a tak jsem chodil s hezkejma slečnama, zatímco na frontách padali lidé a já jsem prostě chodil podle vody a zákonem jistě reflexivní lyriky jsem si zaznamenával to, co nebylo tenkrát v duchu dějin, v těch letech čtyřicet dva, čtyřicet tři, čtyřicet čtyry, čtyřicet pět... Já jenom že jsem šel

⁸⁷ HRABAL, Bohumil: „U Zlatého tygra“. In *týž: Kafkárna*, cit. dílo, s. 435.

podle vody, že tam byly krásný arpeggia,⁸⁸ že byl překrásnej měsíc, že jsem jel na lodičce, že jsem držel za ruku hezkou slečnu, že jsem viděl, jak je krásné slunce, že jsem viděl, jak Corot a Cézanne,⁸⁹ jak maj dostaveníčko podle té cesty, když jdete z Nymburka tam na Písty. Prostě žil jsem si tak jako zcela nezodpovědně, takovým tím zákonem prostě lyrického mladíka, ale já jsem za to nemohl, páč jsem byl k tomu odsouzen, když jsem se kolem sebe podíval, já jsem všechno věděl jenom z novin nebo z těch žurnálů válečných, ale já, i když jsem byl jako výpravčí, tak už potom jako víc, to jsem viděl, co je vojna. Dokonce já jsem byl ten výpravčí, jak to tam jsme sehráli s panem Menzelem, v hlavní úloze Václav Neckář,⁹⁰ no tak já jsem byl ten, no ale zase jsem byl naivní a lyrickej mladej muž, partyzáni vyndali kolejnice, vodnesli je a pan Hrabal vůl jako výpravčí tam vstal no, oni si kolejnici namontovali, oni měli rezervní, ta SS, ten cuk, si to namontovali, přijeli tam, tam mně takhle dali tu parabelu na žebra, vzali mě na tu lokomotivu no, a teď furt čekali na toho velitele, ten tam takhle visel na tý lokomotivě, a furt čekali ty dva v černým, jako takhle udělaj, jak to do mě nasypou a takhle mě shoděj z tý lokomotivy, von našťestí to byl Rakušan, měl tu čepici tady s tím Edelweiss, s tou svou protěží, on to byl Rakušan a chvilku se na mě díval a viděl, to co jsem byl. Prostě pitomce, prostě mladýho člověka a už toho asi namordovali dost, říkal: Los!⁹¹ Zatáhli, že jo, strojvedoucí taky v uniformě, zpomalili. No já jsem teda jako, ukázali mi, tak jsem seskočil, až támhle za Rozkoší tam u Ostrý, no a teď ten vlak se rozejel a teď zas jeli na těch tankách ty chlapi s těma, rozumíte, ta SS Waffe,⁹² sestřičky tam... no a to stačilo, jeden by si..., že to do mě nasype, jak se to stávalo, čili jsem poznal, co je válka, nebo jsem poznal, jak prchali ty, když se evakovalo Slezsko a když se evakovaly maďarský ty, a projíždělo mně to tou mojí stanicí v těch Kostomlatech, tak jsem viděl, co jsou to ti uprchlíci, viděl jsem ty lazaretní vlaky, že jo, nabitý těma těžce raněnejma, ale německejma vojákama, viděl jsem i několik vlaků, ty tam zastavily, taky po nás stříleli... jsme nepoznali, kdo to tam je v těch kastlákách, no ale ta účinná láska k člověku je taková, že když tam vidíte ty obličej v zadrátovaných kastlákách, že tam jako mají žízeň, tak jsme jim tam lili vodu, tam vozili zas nějaký vězně, prostě buďto von, nevím, odkad' to a kam převáželi, čili já jsem jako poznal..., ale až potom, čili do těch svejch..., já jsem kojenej rakouským mlíkem, narozen jsem v roce čtrnáct, to bylo potom dvacet čtyry, třicet čtyry, to už mně bylo třicet let, když jsem teda na vlastní voči jednak moh přijít o život, jednak jsem viděl, jak vypadá..., ale furt zákonem takovýho odrazu, nebyl jsem tak jako to, co zkusili ti lidé, prostě na východní frontě a tam někde, kde prošly ty armády, který to dotáhly až k tomu Stalingradu, čili všechno

⁸⁸ Arpeggio, rozložený akord, tedy hraný jednotlivě po tónech.

⁸⁹ Francouzští malíři Camille Corot (1796–1875) a Paul Cézanne (1839–1906).

⁹⁰ Odkaz na film *Ostře sledované vlaky* (režie Jiří Menzel) z roku 1966, s Václavem Neckářem v hlavní roli.

⁹¹ Los! (něm.), tj. Jdi pryč! Pohyb!

⁹² Správněji „Waffen-SS“, zvláštní oddíly SS určené k nasazení v boji, nebyly ovšem součástí Wehrmachtu.

rozstříleli. Kde teda ty Rusové tam dostali strašidelně zabrat, hlavně ty civilní a tak dále a rozstřelený města, rozstřílený kostely, u nás nebylo rozstřílenýho nic v Nymburce, já žil v takovým jako pořád lyrickým prostředí.

Takže: nenarodíte-li se ještě jednou, třeba u člověka, kterej se zabývá literaturou, někdy musí si to zapříčinit, aby se teda narodil. Já, jak jsem žil v tom pivovare a měli jsme tam tři krásný pokoje, měl jsem ten klavír, tak pak najednou po tom roce čtyřicet osum mladej pán, nosil jsem kravatu, frajer vždycky, klobouk, rozumíte, já byl frajer, já byl takovej čananej, jo, prostě roztomilej mladej mužík, víte.

Ale najednou v tom roce čtyřicet devět mně to najednou došlo, že takhle nemůžu žít, že bych byl to, čemu se říká konzumní Vánoce, konzumní společnost, a věděl jsem, že musím se teda odstříhnout, od toho pivovaru, od toho relativního přepychu, no a odstěhoval jsem se na Kladno a už jsem domů jezdil jenom se podívat a žil už jsem naprosto tak, jak žili ty ostatní, a tam vlastně jsem se našel. A najmul jsem si takovou bejvalou kovářskou dílnu, tu jsem dostal, prostě nic tam nebylo, a tu jsem si zařídil, tak jsem měl svojí postel a tam jsem byl, najednou jsem tam pochopil, tam vlastně jsem se teprve narodil směrem k tomu, abych si všimal, jak žijou ti ostatní, jak žijou lidi na Kladně, jak žijou na pražský periferii, jak je život nesmírně těžkej a jak někteří lidé ho mají vůbec jako od začátku... byli sirotci, nebo prostě mají život jeden řetěz – a obzvláště teda i ženy –, řetěz nepříjemnejch samejch událostí a vždycky spíš jim padal ten mazanej chleba prostě tím namazaným dospodu, zatímco já vždycky jsem to měl takhle. Čili já jsem řekl, že nechci víc, než mají ti druzí, a tak ač sem teda byl vystudovanej doktor práv, tak jsem jezdil na Kladno, byl jsem jako obyčejnej dělník, taky jsem tam měl krásnej takovej smrtelnej úraz, takový navštívení nádherný, já vůbec mám zálibu v malérech, který člověka hoděj dál, víte. Ti mně vždycky lamentovali: Co tady děláš v tý dílně a já jsem měl takový litinový kamna, ale už jsem byl svůj a dal jsem si tam stůl a na něj kytičku. A byl jsem sám, odpovědnej sám sobě a všimal jsem si těch druhých.

A kupodivu, tam jsem se tak lehce zmínil, jak člověk, takovej negativní křesťan jako jsem já, o tý účinný lásce k bližnímu, a to já už jsem byl i tady, když jsem byl v pivovare, tak jsem vždycky byl takový jako... měl jsem účinnou lásku k těm druhejm. A vždycky jsem kamarádil s těma klukama, takovejma prostě z toho Zálabí, ale tady, když jsem byl na tom Kladně, tak vlastně jsem najednou se stal takovej jako ne mluvčí, ale lidi mě měli rádi, páč jsem dovedl dělat tak jako oni, dovedl jsem bejt pokornej, což bylo u mě vždycky typický, pokora. Já měl od začátku, já byl neskonale pokornej, páč mě to naučili v pivovare. V těch šalandách vždycky, když mluvili druhý, no tam mluvili tak zajímavě a tak krásně, že já jsem naslouchal. A já byl zvyklej trvale naslouchat těm druhejm a vždycky jsem měl, ještě loni jsem měl ten dojem, že ti druzí jsou moudřejší a chytřejší, než jsem já.

A proto právě to naslouchání těm druhejm mi dalo takovej nějakej můj styl, že jsem vždycky namítal, že já nejsem žádněj spisovatel, že jsem zapisovatel, já spíš zapisuju to, když si vystříhám šikovně to, co říkali ti druzí, tak z toho vždycky tu perličku, já si z toho jako vezmu.